

A Várszínház.

— A *Budapesti Hirlap* eredeti tárcája. —

Mára hirdették a bucsuelőadást a Várszínházban, noha tartunk tőle, hogy az építkezések tervének megváltoztatásával újra elhalasztják az épület lebontását. A gyöngéknek és tehetetleneknek néha oly csodálatos szerencsájük — vagy balsorsuk? — van, hogy hihetetlenül megnyulik életük gyöngye fonala. A ki, pesti ember, néha fölvetődik a Várszínházba, álmélkodva nézi ezt az itüött-kopott, düledezőnek látszó, disztelen, szűk bejárásu, rendeltetésére alkalmatlan épületet, mely a királyi palota szomszédságában oly megkapóan példázza a magyar történet tragikumát. Száz lépésnyire a király lakásától ilyen a magyarok színháza! Kinek kell ez a színház a hegy tetején? Valószínű, hogy a Budán lakó tisztviselők is csak ritkán töltik meg; mondják, hogy a látogatók zöme azokból a pestiekből telik ki, a kiket szép tavaszi vagy őszi napokon a helyárok olcsósága csábit ide. Főbb hivatalnokainak szórakoztatására alapította II. József ezt a színházat, mely 1787-ben alakult át a fölosztatott karmeliták templomából a muzsák hajlékává, de akkor is sorra tönkrementek benne a direktorok és csak miután az udvar kívánságára a Várszínházat a pestivel egyesítették, élhetett meg a Várszínház a pestinek rovására. Mind a két színház természetesen német volt. Ugyanigy volt tehát hajdan a német, mint most a magyar világ-

ban. Mikor 1824-ben különválasztották a pesti és budai német színházat, a budaiban ismét sorra buktak a vállalkozók és 1832-ben egészen be kellett zárni a várbeli német színházat. A vár tehát még abban az időben sem tudott föntartani színházat, mikor egynyelvü közönsége volt, mely nehezen, télen egyáltalán nem jöhetett át Pestre. Mire kell ma ez a színház, a propellerek, elektromos vasutak, gőzsiklók, kényelmes, tiszta, széles utak korszakában! Bontsák, bontsák csak le ezt a romot! És ha Széll Kálmánnak eddig minden sikerült, talán keresztül tudja vinni, a minek akadályait mélységes titok födi, hogy a miniszterelnöki palota a Várszínház és a mellette levő katonai épület helyére épüljön, a királyné emléke pedig egy szép nagy téren állhasson, messze a hétköznapi élet zajától és mégis messzire nézve és messzire láthatólag, fönn a magasból a városon uralkodva, a városon és a sziveken, mint nagy emléke a multnak és nagy reménye nemzeti jövőnknek.

Ha a Várszínház jelene rideg és kietlen, a multjában, kezdeteiben, a magyar színészettel való összeütközéseiben sem találunk örömet és a történeti megemlékezés kegyeletes érzései sem kelhetnek tisztán lelkünkben. A mit *Bayer József*, a magyar színjáték kitünő történetirója, a Várszínházról elmond nekünk, szegényes multunkra, szegényünkre emlékeztet bennünket, Ez a színház 1832-ig német volt. Igaz, hogy valószínűleg itt játszott először magyar színtársulat, a derék Kelemené, 1790-ben, október 25-én, előadván *Simai Kristóf Igazháziját*; ez a dátum, e nevek megindulást keltenek szívünkben, de nem a hely, melyen ez az esemény megtörtént. Kölcsönbe kapták szí-

nészeink a színházat, nagy kegyelemből és heves küzdelmek után, Unwerth gróftól, a német színházak albérlőjétől, a ki határozott rossz akarattal üldözte a magyarokat. A magyar színészetenek e korbéli küzdelmeiben a Várszínháznak alig van jelentősége. Pesten is nehéz volt rendes körülmények között közönséget fogni a magyar előadások számára, lelkesedésből pedig, csupán csak lelkesedésből, semmiféle színház, semmiféle művészet nem élhet meg, annak érdeklődés kell, lelki szükséglet, mely egyedül táplálhatja. Csak 1833 július 7-dikéről 1837 március 19-dikéig van a Várszínháznak szerepe a magyar színművészet történetében, ebben a negyedféleztendőben tisztán magyar a színház. A kassai színtársulat nyári barangolásra kelve Vácra érkezik és ott véletlenül megtudja, hogy az ország fővárosában a legutolsó, a legalkalmatlanabb színház üresen áll; derék színészeink Budán teremnek, ingyen kapják a helyiséget (melyért különben is nehéz lett volna bért követelni!) és megkezdik előadásukat. Erdemes Bayer József nagybecsü művében (A nemzeti játék-szín története II. kötet 78—231 l.) e rövid idő történetét elolvadni. Mily igazán hősi küzdelmek, mennyi viszontagság, nyomoruság, balsors, kezdetlegesség története ez! Gondoljunk csak a közlekedésre. A pestiek nélkül a színház üresen állott, a pestiek pedig miként jutottak Budára. „A dunai hajóhid nem a mostani alagut, hanem a mostani várbazár kioszkja előtt végződött. Innen indult aztán a közönség a Ferdinánd-kapun át a Várszínházba. Sokszor valóban áldozat volt a pestiek részéről átmenni a hidon; nyaranta a nagy melegben, ősszel, tavasszal az esős idő kellemetlen-